

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ПИТАНЬ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ В СТРУКТУРІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

В статті розглянуто питання формування виробничих витрат з використанням системного підходу до вирішення проблем, створення єдиного інформаційного простору для всіх економічних служб.

In the article the question of forming of production charges is considered with the use of approach of the systems to the decision of problems, creation of single informative space for all of economic services.

Ключові слова: системний аналіз, управлінські рішення, виробничі витрати, формування виробничої собівартості.

Актуальність проблеми. Сучасні умови функціонування підприємств вимагають від керівників гнучкості та швидкої адаптації до змін ринку, врахування змін зовнішнього середовища, ефективності та інноваційних підходів в прийнятті управлінських рішень, орієнтації на клієнта та стратегічної спрямованості діяльності. Такий підхід до питань управління виробничими витратами допоможе уникнути банкрутства підприємства, забезпечить його існування в майбутньому. Однак, загальне падіння виробництва, гіперінфляція, недосконалість та невідповідність в законодавчій базі, невміння приймати своєчасні для конкретної виробничої ситуації управлінські рішення призвели до складного економічного становища, в якому опинились багато підприємств. Актуальність сфери управління виробничими витратами зумовлює створення єдиного інформаційного простору з врахуванням різних ситуаційних умов, в яких працюють підприємства. Тому одним із основних аспектів витратної політики підприємств, крім створення надійної фінансової системи управління, є формулювання вимог до інформаційної системи з обліку виробничих витрат.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значна кількість теоретичних розробок стосується питань обліку, аудиту та контролю виробничих витрат в системі прийняття управлінських рішень. Зокрема досліджено питання обліку та аудиту витрат в працях Ф. Бутинця, Б. Валуєва, М. Кужельного, В. Лінника, стратегії управління витратами в системі логістичного менеджменту, витрат іншої операційної діяльності в системі прийняття управлінських рішень в статтях С. Ксьондз, Л. Радецької, В. Сухораб, методів обліку витрат та калькулювання собівартості продукції в роботах Т.Рзаєвої, А.Сухарської; питанням зменшення рівня витрат приділялась увага в працях О. Данілова, Т. Паєнтко.

Разом з тим не знайшли свого належного оптимального вирішення питання аналізу виробничих витрат в системі прийняття управлінських рішень, враховуючи різні ситуаційні умови.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є визначення теоретичних та методичних підходів до аналізу виробничих витрат в системі прийняття управлінських рішень, враховуючи різні ситуаційні умови та застосовуючи системний підхід до їх формування.

Виклад основного матеріалу. Число і зміст етапів прийняття управлінських рішень у різних економічних умовах передбачає використання різних алгоритмів їх вирішення. Загальним для всіх алгоритмів є формування варіантів подання системи (процесу розв'язання задачі) і вибір оптимального варіанту. Дане вирішення питань аналізу виробничих витрат можна здійснити за допомогою системного аналізу. Ф. Бутинець вважає, що весь процес системного аналізу можна поділити на чотири узагальнених стадії:

- 1) постановка проблеми, визначення цілей та критеріїв її визначення;
- 2) структурний аналіз досліджуваного об'єкта та розробка концепцій його розвитку;
- 3) аналіз проблеми;
- 4) синтез досліджуваної системи на основі отриманих даних аналізу [3, с. 32].

Постановка проблеми з врахування виробничих витрат зводиться до визначення їх об'єму, ціни, можливості зменшення транспортних витрат та невиробничих витрат. Після чого формується ціль вирішення проблем постачання та забезпечення виробництва необхідними ресурсами (рис. 1).

При формуванні виробничих витрат стандартними є етапи системного аналізу:

- 1) вивчення потреби підприємства в необхідних фінансових, матеріальних та трудових ресурсах для забезпечення стабільності його роботи та виживання в майбутньому (враховуються різні точки зору для вирішення поставленого завдання);
- 2) визначення мети вирішення проблеми формування витрат виробництва, для чого розглядаються всі можливі її варіанти;
- 3) попереднє вивчення забезпеченості підприємства ресурсами, їх відповідність наміченим планам розвитку і здійснення виробничої програми;
- 4) розглядаються критерії дієвості системи формування виробничих витрат, при неможливості вирішення проблеми переглядаються можливі варіанти її усунення, при позитивному вирішенні приймаються критерії оцінки управлінських рішень;

5) здійснюється прогнозування напрямів вирішення питань, пов'язаних з формуванням виробничих витрат;

6) розробляється проект управлінських рішень, який подається на розгляд керівництва підприємства.

Рис. 1 Постановка та вирішення проблеми формування виробничих витрат

Одним із найважливіших аспектів у прийнятті управлінських рішень є збір необхідної інформації. Для формування інформації, яка спеціально підготовлена для прийняття того чи іншого управлінського рішення, і для забезпечення комунікацій, які виникають у процесі управління витратами необхідно вирішити наступні питання [2, с. 82]:

- 1) організувати збір первинної інформації про витрати, їх систематизацію, зберігання, розподіл між структурними підрозділами промислового підприємства;
- 2) підготувати первинну інформацію для обробки;
- 3) провести обробку і аналіз інформації;
- 4) надати управлінському персоналу вторинну систематизовану і структурну інформацію. На нашу думку, доцільно було б запровадити елементи внутрішнього контролю за витратами підприємства, а саме при формуванні інформаційного простору збору та використання інформації в прийнятті управлінських рішень. Внутрішній контроль має істотний вплив на виявлення та мобілізацію внутрішніх резервів підприємства, що є досить важливим фактором, сприяє підвищенню ефективності і якості роботи, виявленню причин виникнення невиробничих витрат, зменшенню їх впливу на результативність роботи підприємств.

Доцільно було б при вирішенні питань формування виробничих витрат розглянути вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на результати формування виробничої собівартості, яка є в подальшому основою для планування обсягів виробництва та ціни її реалізації, а, відтак, формування фінансових результатів. Вплив чинників можна розглядати за наступними параметрами (табл. 1).

Таблиця 1

Чинники впливу на формування виробничої собівартості

Чинники впливу	Види чинників	Характеристика чинників за попередній період
Чинник 1	Зростання цін на матеріальні ресурси та енергоносії	% на рік
Чинник 2	Зростання витрат на оплату праці та відрахувань до органів соціального страхування	% на рік
Чинник 3	Суспільна дисконтна ставка	% на рік
Чинник 4	Зростання транспортних витрат	% на рік

Аналіз чинників впливу за даними минулого періоду дасть можливість виявити тенденцію їх впливу на результати поточного періоду. Більш доцільно розглядати та аналізувати складові виробничих витрат за певні часові періоди (наприклад, квартал, місяць, декаду).

На думку О. Данілова, Т. Пасєнко [1, с.122], при плануванні витрат на виробництво продукції, необхідно врахувати резерви зниження її собівартості, до яких належать:

- 1) поліпшення використання основних виробничих фондів та збільшення у зв'язку з цим випуску продукції на кожну гривню основних фондів;
- 2) раціональне використання сировини, матеріалів, палива, енергії та скорочення витрат на одиницю продукції без зниження її якості;
- 3) зменшення витрат живої праці на одиницю продукції на основі використання досягнень науково-технічного прогресу;
- 4) зменшення витрат від браку та безгосподарності, ліквідація непродуктивних витрат;
- 5) зменшення відсотків по залучених коштах.

Ми вважаємо, що при плануванні витрат слід враховувати поведінку підприємства в різних ситуаційних умовах: певності, непевності, ризику та нестабільності ситуації (табл. 2). Такий підхід зменшить ризик до мінімуму і дасть можливість підприємствам використати резерви покращення роботи.

Таблиця 2

**Вплив стану середовища на прийняття управлінських рішень з питань
формування виробничих витрат**

Характеристики стану підприємства	Рівні середовищ		
	стан певності	стан непевності	стан ризику та нестабільності
Звичайний стан роботи підприємства	Звичність ситуації, прийняття стандартних управлінських рішень	Реакція на проблему, що виникла, прийняття послідовних, взаємодоповнюючих несперечливих рішень	Творчий підхід до вирішення управлінських проблем, прийняття інноваційних рішень
Покращення фінансових показників	Робота здійснюється за аналогією з минулим періодом, прийняття стандартних управлінських рішень	Розглядається закономірність функціонування й розвитку об'єкта управління з врахуванням тенденцій розвитку економіки та суспільства в цілому, прийняття рішень з урахуванням об'єктивних можливостей підприємства, його потенціалу	Розглядаються варіанти збільшення обсягів виробництва, нових каналів збуту продукції, освоєння нових видів продукції та виробництва, прийняття інноваційних рішень
Погіршення фінансових показників	Розглядаються фактори, що призвели до погіршення ефективності виробництва і загострення ситуації на підприємстві, прийняття інтуїтивних рішень	Враховується вплив зовнішніх факторів на ситуацію в середині підприємства, розглядаються резерви зменшення їх впливу, прийняття раціональних рішень	Розгляд факторів, що зменшать ризик, прийняття ризикованих рішень
Прогнозування ситуації	Передбачувані проблеми і прорахунок нових можливостей, прийняття стратегічних управлінських рішень	Враховуються альтернативні варіанти, які зменшили б ризик непередбачуваних ситуацій через вплив зовнішнього середовища, прийняття оперативних управлінських рішень	Часткове прогнозування за слабкими сигналами, прийняття творчих управлінських рішень

Аналіз стану, в якому працює підприємство, дасть змогу передбачити вплив зміни зовнішнього середовища на порядок формування витрат виробництва, що зменшить виникнення невиробничих витрат. Прогнозування ситуації господарюючого суб'єкта бажано проводити з врахуванням інфляційних процесів [3, с. 193] (рис. 2).

Підприємства, що надають перевагу стратегічному плануванню витрат та результатів діяльності з врахуванням інфляційних процесів, мають можливість передбачити поведінку підприємства в майбутньому, а, отже, уникнути небажаних ситуацій.

До переваг стратегічно орієнтованих підприємств відносять [3, с. 299]:

- 1) зменшення до мінімуму негативних наслідків змін, що відбуваються, а також факторів “невизначеності майбутнього”;
- 2) можливість враховувати об'єктивні (зовнішні та внутрішні) фактори, що формують зміни, зосередитись на вивченні цих факторів, сформулювати відповідні інформаційні банки;
- 3) можливість отримати необхідну базу для прийняття стратегічних і тактичних рішень;
- 4) полегшення роботи по забезпеченню довго- і короткострокової ефективності та прибутковості;
- 5) можливість зробити підприємство більш керованим, оскільки за наявності системи стратегічних планів є змога порівнювати досягнуті результати з поставленими цілями, конкретизованими у вигляді завдань;
- 6) можливість встановлення системи стимулювання для розвитку гнучкості та пристосованості підприємства та окремих її підсистем до змін;
- 7) забезпечення динамічності змін через прискорення практичних дій щодо реалізації стратегічних планів на основі відповідної системи регулювання, контролю та аналізу;

8) створення виробничого потенціалу та системи зовнішніх зв'язків чутливими до змін, що дає можливість досягти перспективних цілей;

9) реалізація зазначених принципів дає змогу побудувати обґрунтовану послідовність дій щодо реалізації концепції та формування системи стратегічного управління.

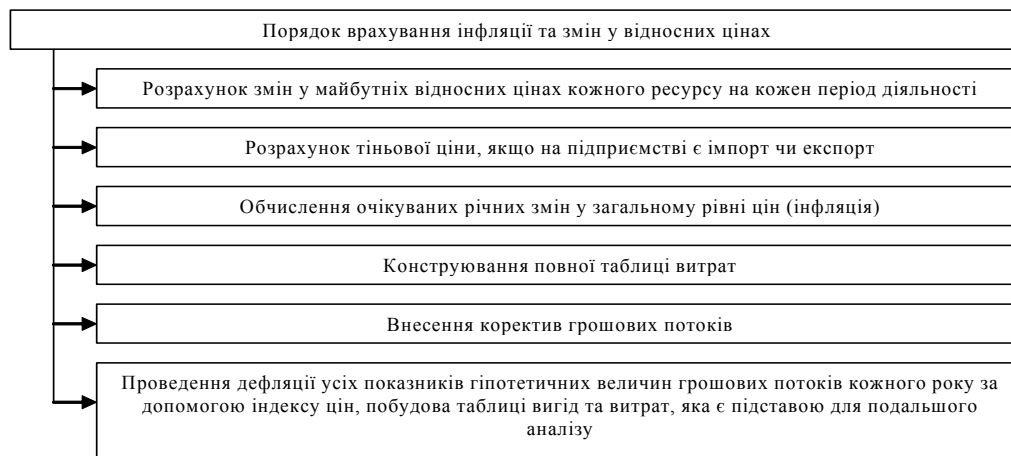

Рис. 2. Порядок врахування інфляції та змін у відносних цінах

Висновки. На сьогоднішній день стан більшості промислових підприємств визначається як критичний, а процес господарювання в таких умовах розглядається як період трансформації в ринкову економіку. Першооснову стану діяльності підприємства складають виробничі витрати, тому достовірною обліковою і аналітичною інформацією про стан виробничих витрат, сформована в єдиний інформаційний простір, є основою для підготовки та прийняття реальних управлінських рішень на всіх рівнях управління виробництвом. Створення єдиного інформаційного простору різним споживачам (менеджерам, аналітикам, працівникам бухгалтерської служби, контролерам) дасть змогу оперативно, швидко і надійно отримати дані про діяльність підприємства на всіх стадіях технологічного процесу, що значно покращить можливість прийняття дієвих управлінських рішень та їх наближеність до сучасних умов функціонування підприємств. Зростає роль контрольної функції за достовірністю інформації і своєчасністю її надходження до споживача для забезпечення оперативного управління всіма сферами виробництва. Таким чином системний підхід при вирішенні управлінських питань в процесі формування виробничих витрат дасть змогу використати всі наявні резерви виробництва для покращення ефективності його діяльності.

Література

1. Данілов О. Д., Паєнтко Т. В. Фінанси підприємств у запитаннях та відповідях: Навч. посіб. – К.: КНТ, 209. – 272 с.
2. Ксьондз С. М., В. П. Сухораб. Витрати іншої операційної діяльності в системі прийняття управлінських рішень // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2008. – С. 80 – 83.
3. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: Навч. посібник для студ. спец. 7050106 “Облік і аудит” / За ред. Ф.Ф. Бутинця, М. Шигун. – Житомир, 2004. – 352 с.

Надійшла 29.11.2009

УДК 657

Л. В. ДЖУЛІЙ, А. П. ОЛІЙНИК, О. В. ТАРАШЕВСЬКА
Хмельницький національний університет

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ БАНКУ ЗА УМОВ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Розглянуто проблеми обліку кредитних операцій в умовах кризи та запропоновано шляхи їх вирішення.

The problems of account's credit operations are considered in the conditions of crisis and the ways of their decision are offered.

Ключові слова: криза, облік, кредит, резерв, облікова політика.

Актуальність теми. За останні роки вітчизняні банки створювали конкурентну і динамічну систему як основну складову фінансового ринку. Одночасно постала потреба реформування обліку та контролю